

ESZMECSERE

Kollégiumok

a haladásért

FELSZABADULÁSUNK UTÁN egyik fontos feladatunk volt az új, szocialista értelmiség megteremtése. Ez szorosan összefüggött a kollégiumok létezésének kérdésével. A magyar történelemnek a reformáció és kurucz szabadságharcok időszakában a kollégiumoknak haladását szolgáló értékük volt, és népi tehetségek előtt is megnyitották a kibontakozás útját. (Pl. Lóránthffy Zsuzsanna támogatta Sárospataki Kollégium, ahol Comenius is tanított egy ideig és a Debreceni Kollégium neveltje volt Csokonai és Kőrösi Csoma Sándor.)

A felszabadulás előtti időszakban hazánkban két sajátos kollégiumi forma működött. Az Eötvös és a Györfly.

Az Eötvös Kollégium azzal a célkitűzéssel működött, hogy a legjobb képességű hallgatóknak anyagilag gondtalanabb munkafeltételeket biztosítva magas színvonalú különórát tartásával, világnyelv ismeret szerzésével, jobb szakmai képzést biztosítson. Sorakban csak elvétve kerültek népi származású elemek. Szakmai ténen célját megvalósította, de politikailag inaktív és elzárkózó elitet nevelt.

A másik kollégiumi forma a Györfly kollégistáké elsősorban népi származású, tehetséges fiatalokat igyekezett felkarolni. Itt aktív, de nem marxista, antifaszista politikai nevelés is folyt. Ez azonban parasztrantik „népies” motívumoktól volt terhes.

A két kollégium között komoly nézeteltérés volt. Az Eötvös tagjai a Györflyt „vulgáris” jelzővel illették. A Györflyt viszont „apolitikusnak” és reakciónak tartották az Eötvöst.

Vajon mennyi igaz ebből?

Az tény, hogy az Eötvös kollégisták a felszabadulás után büszkékké váltak arra, hogy nem hódoltak be a fasizmusnak, hanem izolációba vonultak. A passzív „izolációban” megnyilvánuló magatartás értéke azonban már vitatható. Osztálytartalját tekintve polgári. Így századunk kiélezett osztályharcában különleges jelentősége nincs. 1945 után a végzett fiatalok egy része belépett a Kommunista Pártba. A fiatalabbak viszont a kollégiumban maradtak és „spontán” tapogatózásba kezdtek. Közöttük az ifjú kommunistákat ez az „újjaéledő kollégiumi szellem” ideológiailag felkészületlenül érte és passzivitásba vonultak. Indoklásul azt mondták, hogy a „tömegharcok korát éljük és ebbe a harcba az elit úgy sem tud beleszólni.”

Az izolációnak most már ez a fajtája — amikor többé nem a faszista, hanem a demokratikus Magyarországból határolta el az Eötvös kollégistákat, a kollégium életképtelenségét mutatta. Így nyilvánvaló, hogy az Eötvös kollégium nem kerülhetett élvonalba. „Az izolációs típus a történelem nagy forgatagában halálra van ítéelve.”

A GYÖRFFY KOLLÉGISTÁK azonban megtalálták az utat a demokrácia felé. E kollégium-típustól kiindulva keresték azt a formát, amelyben más kollégiumok ifjúsága is megtalálja a fejlődés, a haladás feltételeit. Ezen törekvések megvalósítása érdekében hozták létre a népi kollégiumi mozgalmat. Megalakulásuk kezdetén a Magyar Kommunista Párt volt az az erő, mely kezdeményezésükben mozgást hozott és minden erővel támogatta őket.

A mozgalom megindulásakor mindössze 143 népi kollégista tanult az országban, a diákok 6%-a. Három hónap múlva 1781-re növekedett, egy év múlva 3000 és másfél év múlva pedig mintegy 100 kollégium tízezer kollégistája tartozott a szövetséghez. A NÉKOSZ kezdetben figyelemreméltó eredményeket ért el. Jellemezte őket a szocialista átalakulásban való részvétel vállalása és követése. Segítettek a földreform végrehajtásában. Az ifjúság aktív harci, politikai készenlétét tartották fontosnak. Törekedtek néphű értelmiség létrehozására. Igen sok anyagilag nincstelen és magára hagyott munkásparaszt fiatal előtt nyitották meg a továbbtanulási lehetőségét. Ilyenirányú törekvésük realitását igazolja, hogy ezeknek a fiataloknak nagyrésze ma a gazdasági-politikai munka és az államapparátus vezetői illetve középkaderei között találhatók.

Munkájuk során azonban e jelentős pozitívumok és eredmények mellett sok hibát követtek el és gyakran túlzásokba estek. Hibás elképzelésük volt a NÉKOSZ-istáknak arról, hogy a társadalomban kit illet a vezető szerep. Sorakban tért hódított az avantgardizmus. Szerintük az ifjúságnak különleges, élenjáró szerepe van. Ez az elképzelés ellentmond a marxizmus tanításának. „Az ifjúság osztályellentéteit igyekszik mintegy elkenődni. Aki a történelmet nem osztályharcok történetének tartja, hanem nemzedékek harcának tünteti fel, az akarva vagy akaratlanul a reakció érdekeit szolgálja.

A diákoknak ifjúsági önkormányzatuk volt. Ezen a területen is erős túlzásokba estek. Megbontották az iskolák pedagógiai egységét és szektát képeztek az iskolában. Tanáraik fölé helyezték magukat. Részt vettek az iskolai osztályozó konferenciákon és érdemjegyeket állapítottak meg. A mérték helyes megtartásán múlik, hogy az önkormányzat hasznos, illetve káros volta dominál.

Másik súlyos hibájuk volt, hogy elhanyagolták a szakmai ismeretek szerzését. Gyakran hiányoztak mozgalmi munka miatt tanítási órákról és ezzel lazitották a tanulmányi fegyelmet. Nem látták azt, hogy népi demokráciánknak szakmailag is jól képzett, kommunista emberre van szüksége.

A CENTENÁRIUMI TANÉVBEN (1947—48) beindították a Honismereti Mozgalmat. E mozgalom során szociográfiai felméréseket végeztek. Célja: a társadalomról alkotott ismeretek bővítése, és bizonyos módszerek elsajátítása volt. A munkásság és zömmel a parasztság helyzetét tanulmányozták. Vizsgálták a földreform társadalmi és gazdasági hatását.

Nevelési gyakorlatukban lényeges szerepet töltött be a kollektív megmozdulások sora: intézményes falujárás, a parasztág körében végzett agitációs munkával, ott kulturális előadások tartása és ezzel a parasztság kulturális igényének fejlesztése, a népi tánc, a népi dalkultúra, a munkásmozgalmi dalok és a szocializmust építő országok népének dalai, proletár és internacionalista nevelő hatása stb.

Hibája volt azonban a NÉKOSZ-nak a parasztromantika. Tagjai nem ismerték el a marxizmus azon fontos tételét, hogy a szocializmus, a kommunizmus győzelméért vívott harcot a dolgozó parasztsággal szövetséges munkáscsoport vezet. Ez a jellemző elsősorban a budapesti

központra és a vezetésbe Kardos köré csoportosulóokra vonatkozik.

Időben, a fejlődés későbbi szakaszában egy bizonyos elszigeteltség, elzárkózás jelei mutatkoztak a társadalom problémáival szemben. A maguk szűk területén nem látva túl, csak a kollégium falain belül igyekeztek éberben tartani a demokratikus szellemet.

Hiba volt a NÉKOSZ és a Kommunista Párt közötti korábban egységes viszony megromlása. Nem értették meg a munkáscsoport pártjának vezető szerepét és nem alkalmazták a marxi tanítást a gyakorlatban. — A NÉKOSZ központ nagylétszámú apparátussal dolgozó valóságos „minisztériummá” duzzadt. — A párttól való elszakadás negatívan befolyásolta a NÉKOSZ munkáját. Körükben kifejlődött un. „NÉKOSZ öntudat”. Ennek forrása a helyzet irreális látása, saját érdemeik túlbecsülése és más erők szerepének leértékelése. Az elért eredményeket bizonyos mértékig kisajátították.

A Györfly kollégisták időnként felkeresték a vidéki kollégiumokat. Rendszerint a tanárokat mellőzve, a diáksággal léptek érintkezésbe, majd mint akik jól végezték dolgukat visszautaztak „kirándulásaikról”.

Tehát túlzott NÉKOSZ öntudat, avartgardizmus és a nevelői munka lebecsülése jellemezte őket. A NÉKOSZ központja is felismerte e helyzet fonákságát és un. instruktor hálózatot épített ki. Zömmel kommunista pedagógusokból állott. A 8 instruktor körzetben havonta egyszer tartottak ellenőrzéseket. E hálózat fenntartása kettős célt szolgált. Ellenőrzést, továbbá összekötője volt a központ és az egyes kollégiumoknak.

A KÉT MUNKÁSPÁRT egyesülése 1948 szeptember 21.-én a NÉKOSZ kommunista nagyaktíváján hangzott el a Révai-beszéd, mely a MDP Politikai Bizottságának őszinte bírálatát fejezte ki a NÉKOSZ felett. A bírálat az ifjúsági mozgalomban bekövetkezett hibák kijavítását célozta. A következő három fő területre vonatkozott:

1. A NÉKOSZ és az MDP viszonyának egészséges alapokra való helyezkedése.
2. A szakmai képzés színvonalának emelése.
3. A NÉKOSZ-ista elzárkózottság megszüntetése és az egész ifjúsági mozgalomban való részvételre. A NÉKOSZ aktív, lelkes munkája 1948 őszén megtört és 1949 végén gyakorlatilag megszűnt. Ehhez hozzájárult az iskolák államosítása is, mert a volt állami és egyházi internátusok is a NÉKOSZ központi apparátus irányítása alá kerültek.

A mozgalom felszámolásához hozzájárult a fent említett hibák mellett a NÉKOSZ-ban érvényrejutó narodnyik hatás és a Rajk-per is.

Bár a MINSZ rétegszervezetei hibáik ellenére komoly eredményeket értek el, mégsem tudta az ifjúság hatalmas tömegeit a szocializmus építésére mozgósítani. Felismerték hogy a baj egyik fő forrása az, hogy az egyes fennálló állásának utolsó időszakában mindinkább foglalkozott az egység gondolatával, az egyesítés előkészítésével. Pl. nyári táborokat szervezett, hogy a különböző réteg szervezetekben működő fiatalok megismerkedjenek egymás problémáival és közelebb kerüljenek egymáshoz. Szóbeli és írásos agitációs eszközöket is felhasználta a fent említett cél érdekében. Az egyesítés azonban csak 1950-ben, a DISZ megalakulásával valósult meg.

Az újfajta bérletről, és a színház-egyetem kapcsolatáról

Beszélgetés Versényi Idával, a Szegedi Nemzeti Színház rendezőjével

Szeptember 21-én este zsűfoglalásig megtelt az Auditorium Maximum. A Szegedi Nemzeti Színház kiváló énekesei látogattak el hozzánk. A nagy érdeklődés nem volt alaptalan, mert szép élményben volt része a szép számú érdeklődőnek. A közel egy óras műsor keretében a már bemutatott, vagy felújításra kerülő operákból hallhatunk részleteket, kedvenc művészeink előadásában. Egy-egy elhangzott ária után sokáig szólt a vastaps, különösen Karikó Teréz és Szabó Miklós produkcióit fogadta nagy lelkesedéssel a hallgatóság.

A forró hangulatú est után felkerestük Versényi Idát a műsor rendezőjét.

Kölcsönös kapcsolat kiépítése

— Mi volt a célja ennek a mai — igen jól sikerült — estének? — kérdezzük.

— Régi problémánk a színház az egyetem kapcsolatának kiépítése — kezdi Versényi Ida.

— Nagyon jóleső érzés volt számunkra, ha egy-egy színházi bemutató végén a karzat közönsége őszintén tapsolta meg művészeinket, s gyakran lelkes ovációval hívta fel magára a figyelmet.

— Miért csak a karzaton, s miért ilyen szétszóródva — jutott eszünkbe önkéntelenül is, s talán ez volt a közvetlen indítóoka annak, hogy el-

határoztuk: megvalósítjuk ezt a már régóta vajdó tervet, nevezetesen a színház és az egyetem kapcsolatának kiépítését. A kérdés persze nemcsak az együttesen való tapsolás problémájában merül ki. Kölesönösen gyűlölcsozóv akarjuk tenni ezt a kapcsolatot. Mi azt szeretnénk, hogy az egyetemisták, főiskolások a magukénak érezzék a színházat, örömmel jönnének hozzánk. Nem elhanyagolható szempont maga az opera megszerettetése, közönségbázisának kiszélesítése sem.

— Mit tesz a színház ennek érdekében?

— Újfajta operabérletet bocsájtok ki, csak az egyetemisták, és főiskolások részére, huszonöt százalékos árengedménnyel. A legdrágább hely is csupán kilencven forint lesz, s ez hat előadás megtekintésére jogosít. A különböző helyigényeknek is a lehetőség szerint elegendő leszünk.

Előadások ideje

— kívánságunk szerint

— Az eddigi bérletek legnagyobb hiányossága volt, hogy sok bérlettulajdonos vizsgái, vagy a szünidőben történő hazautazás miatt lemaradt, nemegyszer több előadásról is — vetjük közbe.

— Ezen könnyű segíteni — veszi át ismét a szót Versényi Ida. Egyetlen darab

Kávékisasszony

Szász Endre festménye

HALLOTUK, Olvastuk?

Az egyetemi anekdoták többnyire a vizsgázókról szólnak, s nem ritkán: kitálatlan. Most olyan hiteles tényadatok következnek, melyeket a szorgalmi időszakban gyűjtöttünk össze. Előadásokon hallottuk, tan-könyvekben, jegyzetekben olvastuk őket. Ez a tények humora.

Körélettan

Igen sokszor említettek itt egy maratoni futót, aki talán csak azért élt, hogy az emberfeletti erőfeszítést, fokozott és megterhelő fizikai munkát szépen lehessen

demonstrálni. Valahogy így: „Amikor a célban a babért a fejre húztuk, már a fencikire is ült.”

Kémia

Az előadó meséli: „Egyik kollégám hallgató korában a gyakorlaton pallodium kormot csinált. Tisztította Desztivvel átmosta. Abszolút alkoholt öntött rá! Végbement a dehydráció! A keletkező aldehyd meggyuladt!!! — és... (a hallgató-ság feszülten drukkolt, életben maradt-e a kollega... és tönkrement a katalizátor.”

Stúdió—színház

a mi javaslatainkkal

— Az egyetemek, és a színház operatársulatának kapcsolatán kívül nyílik-e még lehetőség más síkon folyó együttműködésre is? — kérdezzük a rendezőt.

— Igen! Ezt a kérdést a már megvalósulás küszöbén álló szombat esti (éjszakai) stúdió-színház hivatott megoldani. Az első premier dátumát még nem tudom pontosan megmondani, de úgy tervezzük a nyi,gyho adnat tervezzük, hogy a nyitó előadás műsorán két Tennessee Williams egyfelvonásos szerepel. A további darabok kiválasztásánál is az egyetemisták, és főiskolások javaslataira, ötleteire szeretnénk támaszkodni — hisz végeredményben nekik játszunk.

— Izgalmas hónapok ezek, új feladatokba vágunk bele mindkét részről, s reméljük, hogy fáradozásaink kamatoosan térülnek majd meg; a kölcsönös meglepedés, a színház — egyetem kapcsolatának kialakulása, és megszilárdulása képében — fejezte be a beszélgetést Versényi Ida.

Monostori Imre